

بررسی کمبود فضای سبز و توسعه پارک شهری؛ نمونه موردی: شهر خوی

شاهرخ محمدی

استاد دانشگاه مهندسی معماری - دانشگاه آزاد واحد شبستر

Aydin_keshavarzi@yahoo.com

معصومه جوانشیر

دانشجوی کارشناسی ارشد مهندسی معماری، دانشگاه آزاد واحد بندرعباس

Masomeh_javanshir@yahoo.com

چکیده

در عصر کنونی نقش و اهمیت فضای سبز و پارک در شهرها به قدری است که به عنوان یکی از شاخص‌های توسعه پایدار به کار می‌رود. تاثیر این فضاها در ساختار جوامع شهری و بازده آن در زمینه‌های اکولوژی، اجتماعی، محیط زیست، اقتصاد به خوبی به چشم می‌خورد. شهر در حال توسعه خوی در شمال استان آذربایجان غربی با جمعیتی حدود ۳۶۵ هزار نفر می‌باشد. این پژوهش با رویکرد توصیفی - تحلیلی انجام می‌گیرد. پژوهش حاضر با استفاده از آمار و اطلاعات مختلف مربوط به دو دوره زمانی ۱۳۸۰ و ۱۳۹۰ انجام پذیرفته است، نشان می‌دهد که برخلاف استانداردهای ملی و بین‌المللی ارائه شده برای کاربری فضای سبز شهری و علی‌رغم توان بالای محیطی، شهر خوی در این زمینه با کمبودهای بنیادین مواجه است و طی یک دهه گذشته همزمان با افزایش نسبی سرانه فضای سبز شهری، اختلاف بین نواحی در برخورداری از این فضاها نیز به نحو چشم‌گیری افزایش یافته و عدم تعادل موجود در توزیع فضایی پارک‌های شهری شده است.

واژه‌های کلیدی: فضای سبز، پارک بزرگ شهری، توسعه، شهر خوی

مقدمه

طراحی فضای سبز همواره مسئله ای بوده، که ذهن معماران را به خود مشغول داشته است. بی تردید مهم ترین مرحله در برنامه ریزی و معماری فضای سبز، تعیین الگوی فضای سبز مناسب برای یک شهر می باشد. توسعه فضای سبز باید براساس نگرشی صحیح به نیازهای زیست محیطی و اجتماعی شهر و نیز امکانات و قابلیت های شهر صورت گیرد. در این میان دو مقوله توسعه پایدار و ارتقای بهره وری منابع، باید همواره سرلوحه سیاست گذاری های توسعه فضاهای سبز قرار گیرد. مفهوم توسعه پایدار مبتنی بر ایجاد تعادل بین محیط زیست طبیعی و انسانی است، بر این اساس شهر، به عنوان نقطه تمرکز و تلاقی انسان و طبیعت، علاوه بر کاربری های مسکونی، تجاری، اداری و غیره به مناظر طبیعی و به ویژه فضاهای سبز و باز نیازمند است. گسترش روز افزون شهرها در کلیه کشورهای جهان و از جمله در ایران، از پیامدهای غیرقابل اجتناب عصر دانش و فناوری به شمار می رود. رشد و توسعه شهرنشینی با گسترش کالبدی شهرها رابطه مستقیم دارد و دوری از طبیعت و قطع رابطه ی انسان با محیط زیست طبیعی را موجب می شود. مطالعات نشان می دهد که افزایش روز افزون جمعیت شهرها موجب تبدیل فضاهای سبز شهری به بتنی خشن و نفوذناپذیر می شود، و این شیوه در کشورهای در حال توسعه و جهان سوم نمودی جدی دارد. در این میان به دلیل کسش بیش از حد جوامع به سمت صنعتی شدن، فضاهای زیستی نیز به تبع آن به سمت و سوی مکانیزه شدن پیش رفت و با روی کار آمدن روز افزون اتومبیل فضاهای تنفسی شهر ضعیف و ضعیف تر شد و ارتباط شهروندان با طبیعت یا به عبارتی با فضاهای مطابق با سرشت طبیعی خود کمرنگ گردید. رفته رفته این دور افتادن رابطه ناخودآگاه انسان و طبیعت را بیدار نمود و جوامع علمی را در پی ادخال طبیعت در زندگی روزمره شهری وا داشت. به طوری که امروزه معماری سبز و مبانی نظری آن یکی از اجزای لا ینفک معماری و خصوصا معماری منظر در میان طراحان و ایده پردازان جوامع غربی و کمابیش جوامع شرقی قلمداد می گردد.

این توسعه بی رویه و ناپایدار شهری، باعث افزایش حاشیه نشینی، تخریب نواحی سبز شهری و بالا رفتن تقاضا برای زمین شهری می شود. و این امر باعث از بین رفتن فضاهای سبز درون شهری و اطراف شهرها و تغییر کاربری اراضی می گردد. اهمیت فضای سبز در محیط شهری تا حدی می باشد که حتی به عنوان یکی از معیارهای توسعه یافتگی جوامع مطرح می شود. پارک های شهری دارای نقش اجتماعی، اقتصادی و اکولوژیکی می باشند. نکته بسیار مهم در توزیع فضایی و مکان یابی فضاهای سبز عمومی، ضرورت های اجتماعی لیجاد پارک است. از این روست که جین جکوب، منتقد شهرسازی معاصر معتقد است که، «پارک باید در جایی باشد که زندگی در آن موج می زند، جایی که در آن کار، فرهنگ و فعالیت های بازرگانی و مسکونی است». قرارگیری پارک ها در شهر از یک جهت بر کیفیت زندگی شهری و رسیدن به توسعه، و از طرف دیگر به جهت بار مالی بدون بازگشت سرمایه و سود که برای شهرداری ها دارد، موثر می باشد. شهرخوی در زیر پای رشته کوه اورین قرار دارد، و در سایه همین کوه است که جلگه خوی بعد از کرانه های دریای خزر پرباران ترین مناطق ایران است و به همین سبب از کهن ترین روزگاران آباد و مسکون

بوده است و از شمال به شهر ماکو، از شرق به شهر مرنند، از جنوب به شهر سلماس و از مغرب به کشور ترکیه (محل ورود گردشگران و تجار از مرز رازی به کشور می باشد) منتهی می شود. این شهر در چند دهه گذشته با رشد و توسعه شدید خود، فضاهای سبز، زمین های کشاورزی و باغات ارزشمند اطراف خود را با ساخت و سازهای شهر و مسکونی از دست داده و باعث کاهش فضای سبز طبیعی اطراف شهر شده است. از سوی دیگر در پی این گسترش افقی برخی واحدهای صنعتی که در خارج از شهر بودند، در داخل شهر قرار گرفته و باعث آلودگی شهر شده اند. این مسائل نیز به نوعی اهمیت گسترش فضاهای سبز و پارک ها را دوجندان می کند. سرانه های فضای سبز در شهر خوی متناسب با سرانه های پیشنهادی و استانداردهای داخلی و خارجی توسعه نیافته اند. و نیز توزیع پارک و فضای سبز شهری با معیارها و اصول عدالت اجتماعی و توسعه متعادل شهری نیست. با توجه به اهمیت موارد فوق الذکر، هدف از انجام این پژوهش، بررسی کمبود فضای سبز با توجه به سرانه فضای سبز پیشنهادی طرح جامع و تفصیلی شهر، وضعیت توزیع فضایی پارک های شهر خوی می باشد.

در هر حال انسان برای بقای اجتماعی خویش به ایجاد تعادل میان ساخته های دست خویش و محیط طبیعی پیرامون خود دارد. بدین ترتیب طراحی منظر باید با علومی چون جامعه شناسی، بوم شناسی، جغرافیا و اقلیم در ارتباط باشد تا بتواند در ارتقای کیفی زندگی اجتماعی گامی به سوی تعالی بردارد.

مواد و روش ها

پژوهش پیشرو از نوع کاربردی و رویکرد آن توصیفی - تحلیلی می باشد. جمع آوری اطلاعات عمدتاً اسنادی و مبتنی بر اطلاعات و آمار طرح های جامع و تفصیلی شهر خوی و اطلاعات و آمارهای واحد فضای سبز شهرداری خوی بوده است.

مروری بر مطالعات پیشین

در مورد مقوله فضاهای سبز شهری و پارک ها تحقیقات و کتاب هایی نوشته شده که در هر کدام از آنها از دیدگاه مختلفی موضوع را مورد بررسی قرار داده اند که به برخی از آنها می پردازیم :

- سعیدنیا (۱۳۸۲) : در کتاب «فضای سبز شهری»؛ از جنبه های مختلف فضاهای سبز شهری بحث می کند. معاونت آموزشی جهاد دانشگاهی (۱۳۸۶)؛ کتابی را با عنوان «قوانین و برنامه ریزی فضای سبز شهری» منتشر کرده است. در این کتاب به بررسی نقش و اهمیت فضاهای سبز شهری در زندگی شهروندان پرداخته شده و به نقش این فضاها در آسایش روانی و کاهش اضطراب و استرس شهروندان که ناشی از زندگی در شهرهای شلوغ و آپارتمان نشینی و همچنین شرایط احداث فضاهای سبز مناسب در شهرها اشاره شده است.
- میلوارد و سبیر (۲۰۱۱)؛ در مقاله ی «مزایای یک پارک جنگلی شهری» بیان می دارد که پارک های جنگلی شهری «بیان می کند که پارک های جنگلی شهری خدمات اجتماعی، محیطی و اقتصادی متعدد با ارزش قابل اندازه گیری را برای شهرها فراهم می کنند. در آن مقاله مزایای پارک برای شهر به صورت کمی بیان شده تا اهمیت آن قابل درک تر باشد. (Millward and Sabir , 2011).

- قربانی و تیموری (۱۳۸۸)؛ در این مطالعه سعی نمودند، تاثیرات روانی-اجتماعی پارک شهری در بهبود کیفیت زندگی شهروندان تبریزی را از طریق بررسی عوامل جاذبه پارک‌ها در پوشش دادن به عوامل دافعه‌ی محل سکونت آنان بررسی نمایند.
- چیسورا (۲۰۰۴)؛ در مقاله‌ی «نقش پارک‌های شهری در شهر پایدار» به اهمیت فضاهای سبز درون شهری و کمبود مطالعات بین‌المللی و اهمیت طبیعت شهر برای رفاه شهروندان و پایداری شهری اشاره شده است. و نتیجه این مطالعات نشان می‌دهد که تجربه طبیعت در محیط شهری منشأ احساسات مثبت و خدمات مفیدی است که نیازهای انسانی غیر مادی و روحی با اهمیتی را برآورده می‌سازد. (Chiesura, 2004)

مبانی نظری پژوهش

مفهوم فضای سبز

فضای سبز بر خلاف معنایی که ممکن است در ذهن ایجاد کند تنها محلی دارای درخت و گیاه نیست. بلکه نماد سمبلی از تفکرات فرهنگی و اجتماعی یک جامعه است. مکان ظهور فضای سبز تنها پارک‌ها را در بر نمی‌گیرد، بلکه باغ‌ها، باغچه‌های خصوصی، نوار سبز حاشیه شهرها و حتی خیابان‌ها و گورستان‌ها را نیز شامل می‌شود. همین‌طور فضاهای سبز اماکن فرهنگی (کتابخانه، تاتر، سینما...)، اماکن مذهبی، محلی برای انواع بازی‌ها و ورزش‌های مختلف، محلی برای الهام گرفتن از طبیعت جهت سرودن شعر، نقاشی، عکاسی را نیز شامل می‌شود. در واقع طراحی سبز یک مفهوم کلی در مبحث طراحی است که دامنه گسترده‌ای را شامل می‌شود و در اواخر دهه ۸۰ ظهور کرده است. در حقیقت اندیشه سبز یک موج بین‌المللی به طرفداری از موضوعات زیست‌محیطی است که از فجایع مختلف انسانی مانند نشت رادیو اکتیو و مواردی از این قبیل گرفته شده است. «پارک» واژه‌ای فرانسوی است و «در فرانسه و اروپا به معنای زمین سبزی بود که برای نگهداری از حیوانات وحشی یا اهلی درب آن را با حصار محصور می‌کرده‌اند.» پارک منطقه‌ی فراخ و بازی برای استفاده‌های تفرجگاهی عامه مردم در کنار و داخل شهرها است، که از ترکیب میان عملکرد و بیان تصویری شکل می‌گیرد و در زیباسازی منظر شهر نقشی مهم ایفا می‌کند و به عنوان رابطی میان زیباسازی و فضاهای عملکردی مطرح می‌گردد.

معیارهای محیطی فضای سبز

بی‌تردید مهم‌ترین مرحله در برنامه‌ریزی و معماری فضای سبز، تعیین الگوی فضای سبز مناسب برای یک شهر می‌باشد. توسعه فضای سبز باید براساس نگرشی صحیح به نیازهای زیست‌محیطی و اجتماعی شهر و نیز امکانات و قابلیت‌های شهر صورت گیرد. در این میان دو مقوله توسعه پایدار و ارتقای بهره‌وری منابع، باید همواره سرلوحه سیاست‌گذاری‌های توسعه فضاهای سبز قرار گیرد.

نکته مهم در اینجا، شناخت ساختار اکولوژیکی و وضعیت کیفی محیط با توجه خاص به موارد زیر می‌باشد:

- تعیین میزان نیاز اکولوژیکی محیط به فضاهای سبز به منظور برقراری موازنه اکولوژیکی میان شهر و بستر طبیعی آن
- شناخت امکانات منابع آب و تعیین مقدار آبی که می تواند در اختیار فضای سبز و توسعه آن قرار گیرد
- شناخت کیفیت خاک

- شناخت گونه های گیاهی بومی که می توانند در طراحی فضای سبز به کار آیند. با توجه به کمبود منابع آب و کیفیت نامساعد خاک در اکثر نقاط کشور، استفاده از گونه های بومی به صورت ضرورتی اجتناب ناپذیر در می آید.
افزون بر آن، باید میزان جمعیت شهر و گروه های سنی و تراکم جمعیت قسمت های مختلف شهر را مشخص نمود و اطلاعات دقیق از کمیت و کیفیت و نیز توزیع فضاهای کاربری فضای سبز را در شهر کسب کرد.

کاربردهای فضای سبز و پارک شهری

الف) کاربرد فضای سبز در معماری: از عناصر معماری است، باعث تقسیم فضا می شود. امکان ایجاد حفاظ کنترل و ایجاد محوطه های خصوصی را فراهم می کند.

ب) کاربرد فضای سبز در مهندسی فضای شهری: کنترل و تثبیت خاک، کنترل صدا، پاکیزه سازی هوا، کنترل ترافیک و کنترل انعکاس نورهای مزاحم از کاربردهای فضای سبز در زمینه مهندسی فضای شهر به شمار می رود.

ج) کاربرد فضای سبز در برنامه ریزی شهری: از فضاها و کاربری های شهری و کمر بند محافظ کننده جهت کنترل توسعه آینده شهر است و حائل و جداکننده بین کاربری ها و برقرار کننده پیوند میان ساخت اصلی شهر و شهرک های اقماری است.

فضای سبز در مفهوم کنونی آن پاسخگوی اهداف برنامه ریزی شهری، شهرسازی مدرن و خواست های زیست محیطی و روانی-اجتماعی باشد.

فضای سبز و تاثیر آن بر کیفیت زندگی شهروندان

بی تردید فضای سبز و پارک های شهری را باید در زمره اساسی ترین عوامل پایداری حیات طبیعی و انسانی در شهرنشینی امروز به شمار آورد، که اگر به صورت صحیحی برنامه ریزی شوند، در سالم سازی جسم و روح تاثیرات مطلوبی خواهند داشت. پارک های شهری به عنوان یکی از مهم ترین فضاهای عمومی- خدماتی شهر نقش زیادی در ارتقای شرایط اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و زیست محیطی نواحی شهری دارند. این فضاها به موازات رشد و متراکم شدن نواحی شهری در جوامع مختلف مورد توجه قرار گرفته اند و راهبردهای گوناگونی برای مکان یابی و توزیع مناسب آنها در محیط های شهری ابداع و به کار گرفته شده است.
گذشته از مزایای اجتماعی و فیزیولوژیکی، طبیعت شهری، می تواند مزایای اقتصادی را نیز، چه برای مدیران شهری و چه برای شهروندان فراهم سازد. به عنوان مثال، پلایش هوا که درختان انجام می دهند، می تواند منجر به کم شدن هزینه های کاهش آلودگی و میزان آن گردد. به علاوه، ارزش های زیبایی شناختی، تاریخی و تفریحی پارک های شهری باعث افزایش جذابیت شهر، ارزش گردشگری و در نتیجه درآمد می شود.

فضای سبز و نقش آن در پایداری شهر

محیط زیست انسانی، مفهوم جامعی است از مجموع تاثیرات عوامل بیرونی و روابط متقابل آنها که متعادل بیولوژیک را سبب می شوند. بنابراین چگونگی روابط انسان ها با محیط، نحوه برقراری ارتباط و تاثیرپذیری خصوصیات اکوسیستم ها در کیفیت احساسی و روانی انسان ها تاثیر مهم و غیر قابل انکار دارد. لوکوربوزیه برای وجود فضاهای سبز شهری، اهمیت زیادی قائل شده و اعتقاد دارد که از هر ده واحد فضای شهری برای سکونت باید نه واحد آن فضای سبز باشد.

توجه به مقوله فضای سبز شهری، زمانی مهم تر جلوه می کند که بدانیم این کاربری شهری به طور مستقیم با پایداری شهری مرتبط است. بعد نوین پایداری شهری در شهرهای ناهمگن و ناپایدار امروزی، پایداری اجتماعی است که با نقش پارک در بالا بردن ضریب مشارکت پذیری شهروندان ارتباط متقابل دارد.

تعیین و تدقیق محدوددهی پژوهش

شهرستان خوی در دشتی پهناور و وسیع در شمال غربی ایران واقع شده و بعد از مرکز استان، بزرگترین شهر این استان می باشد. و از غرب به مرز ایران و ترکیه محدود است. این شهر به دلیل قرار گیری در مرز رازی که محل ورود تجار و گردشگران به کشور می باشد، اهمیت ویژه دارد.

این شهرستان در جلگه ای مصفا و زیبا در شرق فلات آسیا صغیر (ترکیه) قرار دارد حداکثر ارتفاع آن حدود ۱۱۳۰ متر و حداقل ۹۶۰ متر از این شهرستان از جلگه های مجاور حتی از دریاچه نیلگون ارومیه نیز پست تر است. این شهر در موقعیت جغرافیایی ۴۴ درجه و ۲۸ دقیقه طول جغرافیایی و ۳۸ درجه و ۵۶ دقیقه عرض جغرافیایی واقع شده است. جمعیت این شهر طبق سرشماری سال ۱۳۹۰ برابر با ۳۶۵۵۷۳ نفر بوده است که از این تعداد ۱۸۳۵۵۶ نفر آن مرد و ۱۸۲۰۱۷ نفر آن زن بوده اند. شهر مذکور با توجه به توان محیطی، نظیر آب فراوان، خاک حاصلخیز و موقعیت قرار گیری در مرز رازی در سال های اخیر از جمعیت پذیری و رشد کالبدی افقی چشمگیری برخوردار بوده است. تبعات چنین رشد سریعی را می توان در توسعه فیزیکی ناموزون شهر، گسیختگی نسبی در بافت شهری، آلودگی زیست محیطی، تخریب تدریجی محیط زیست شهری، تغییر کاربری باغات و اراضی کشاورزی و حاصلخیز پیرامون شهر مشاهده کرد.

بحث و تحلیل یافته های پژوهش

مقایسه تطبیقی سرانه فضای سبز شهر خوی با استانداردها و سرانه های ملی و بین المللی

استاندارد بیانگر وضعیتی بهینه است که در نظریه ها و سلیقه های گوناگون دخالت دارد. استاندارد فضای باز و سبز، دارای بعد اجتماعی، رفاهی و تکنیکی است که با توجه به مکان و موقعیت اقلیمی و فرهنگ خاص ساکنان محل مورد نظر و همچنین نیازها و ارزش های آنان فراهم می شود و ابعاد خاص خود را می طلبد. کمیت فضای سبز، ساخت، انتخاب گونه و امثال این ها، دقیقا" به شرایط اقلیمی، خصوصیات بیوکلیماتیک هر منطقه بستگی دارد. اطلاع از استانداردهای فضای سبز را می توان به عنوان یک سطح هدایت گر فعالیت و خط و مشی ها به شمار آورد. در همین راستا براساس مطالعات و بررسی های وزارت مسکن و شهرسازی، سرانه ی متعارف و قابل قبول فضاهای سبز شهری در شهرهای ایران بین ۷ تا ۱۲ مترمربع است که در مقایسه با شاخص های تعیین شده از سوی بخش محیط زیست سازمان ملل متحد (۲۰ تا ۲۵ مترمربع برای هر نفر) رقم کمتری است. استاندارد بین المللی فضای سبز برای هر فرد بین ۱۵ تا ۵۰ مترمربع و به طور متوسط ۳۰ مترمربع می باشد. البته استانداردهای کشورهای در حال توسعه پایین تر از اروپا و آمریکا است. به عنوان مثال در متروپلیتن کلکته، سرانه ی فضای سبز کمتر از ۱،۲ مترمربع و در بغداد کمتر از ۱،۴ مترمربع است. در حالی که استاندارد پیشنهاد شده برای این شهرها حدود ۱۶ مترمربع بوده است. در شهرهای مختلف کشورمان ایران نیز سرانه فضاهای سبز شهری، با توجه به ویژگی های متفاوت جغرافیایی و اقلیمی آن ها با استاندارد ذکر

شده از سوی وزارت مسکن و شهرسازی با اختلافاتی همراه است که میزان آن را طرح مصوب هر یک از شهرها تعیین می کند. جدول شماره یک سرانه های وضع موجود فضای سبز شهری را در برخی از شهرهای جهان و ایران نشان می دهد. سرانه فضای سبز در شهر خوی (۵,۵) در مقایسه با سرانه ها و استاندارد مختلف ملی و بین المللی بسیار کم بوده و کمبود فضاها و پارک های شهری کاملاً محسوس است. و شهر از فقر پارک و فضای شهر رنج می برد.

جدول ۱. سرانه های مختلف فضای سبز شهری را در شهرهای مختلف جهان و ایران، مأخذ: بخشی، ۱۳۸۱:۴۷؛ حسین زاده دلیر، ۱۳۷۲:۲۸؛ گروه مطالعات برنامه ریزی و توسعه پایدار شهری، ۱۳۸۷:۵؛ خجسته قمری، ۱۳۸۷:۷۲ و محاسبات نگارندگان

شهر	سرانه به مترمربع	استاندارد مترمربع	شهر	سرانه به مترمربع	استاندارد مترمربع
بوستون	۱۱۷	۵۰	توکیو	۴۵	-
استکهلم	۷۵	۶۰-۵۰	بغداد	۱۴	۱۶
لس آنجلس	۵۰	۵۰	تهران	۱,۴	۱۲-۷
سانفرانسیسکو	۴۷	۵۰	مشهد	۹,۲	۱۲-۷
برلین	۴۰	۶۰-۳۰	اصفهان	۲۳	۱۲-۷
شیکاگو	۲۰	۵۰	تبریز	۱۰,۱۱	۱۲-۷
کلن	۲۰	۶۰-۳۰	کرج	۸,۲	۱۲-۷
پاریس	۷,۴	-	قم	۱۱,۲	۱۲-۷
رم	۶	-	اهواز	۱۳,۵	۱۲-۷
نیویورک	۱۱	۵۰	خوی	۵,۵	۱۲-۷

ارزیابی کیفیت توزیع فضاهای سبز شهری در نواحی شهر خوی

براساس بررسی های به عمل آمده و اطلاعات طرح تفصیلی شهر خوی انجام پذیرفته، سرانه فضای سبز شهری در خوی، اتلاف فاحشی با استانداردها و سرانه های داخلی و خارجی دارد. سرانه متوسط فضای سبز این شهر در سال ۱۳۸۷، ۱,۵ مترمربع بوده است. که در سال ۱۳۹۳، به ۴,۸ مترمربع و در سال ۱۳۹۴، به ۵,۵ مترمربع افزایش یافته است، که این میزان بسیار کمتر از سرانه استاندارد پیشنهاد شده توسط وزارت مسکن و شهرسازی است.

براساس آمارهای موجود توزیع و پراکنش فضای سبز متعادل و متناسب نیست، به طوری که وضعیت فضای سبز در نواحی ۱، ۲، ۳، ۵، ۷، ۹، ۱۰، ۱۳، ۱۴ نامطلوب می باشد و در نواحی ۴، ۶، ۸، ۱۲ مطلوب می باشد و در نواحی ۱۱ و ۱۵ قابل قبول است و در کل محدوده این شهر وضعیت نامطلوب می باشد.

براساس بررسی های به عمل آمده سرانه فضاهای سبز شهر در طی چند سال گذشته (۱۳۸۰ تا ۱۳۹۴) رشد مناسبی داشته که این سرانه از ۱,۵ مترمربع در سال ۱۳۸۷، به ۵,۵ مترمربع در سال ۱۳۹۴ به ازای هر شهروند رسیده است. با این وجود هنوز

فاصله زیادی تا دستیابی به سرانه پیشنهادی طرح جامع و تفصیلی شهر که برابر با پایین ترین حد استاندارد ارائه شده از سوی وزارت مسکن و شهرسازی یعنی ۷ مترمربع به ازای هر شهروند است، وجود دارد.

نتیجه گیری و جمع بندی

اهمیت فضاهای سبز در محیط شهری تا آن حد است که به عنوان یکی از شاخص های توسعه یافتگی حوامع مطرح می باشد. در برنامه ریزی شهری فضای سبز به عنوان بخش جاندار و حیاتی شهر همواره با بخش غیر جاندار آن در کشش متقابل است. این فضاها بخش حیاتی ساخت مورفولوژیک شهری می باشد که قسمتی از اسکلت شهری را تشکیل می دهد و زندگی شهری تا حدود زیادی به کمیت و کیفیت این فضاهای موجود در درون و پیرامون شهرها متکی است. نتایج این مطالعه نشان می دهد که شهر خوی علی رغم تمام توانمندی های محیطی واقع شدن در مسیر ورودی گردشگران و داشتن رودخانه قطور، با مشکل کمبود بنیادین فضای سبز مواجه است. هر چند طی یک دهه گذشته سرانه فضای سبز خوی رشد به نسبت مناسبی داشته و سرانه فضای سبز این شهر از ۱,۵ مترمربع به ۵,۵ مترمربع افزایش یافته ولی هنوز فاصله زیادی با سرانه و استانداردهای ملی، بین المللی و سرانه پیشنهادی طرح های جامع و تفصیلی شهر دارد. به طوری که در مقایسه با کمترین استاندارد ملی و سرانه پیشنهادی طرح های جامع و تفصیلی شهر کمبود سرانه فضای زیادی در این شهر وجود دارد. در مجموع با توجه استانداردهای ملی و بین المللی و سرانه پیشنهادی طرح جامع و تفصیلی شهر، در سطح بسیار پایینی قرار دارد و علاوه بر آن مساحت کاربری فضای سبز و توزیع فضایی آن در ساختار کالبدی شهر خوی از وضعیت نامطلوبی برخوردار است. به طوری که تناسبی بین میزان جمعیت پانزده گانه ی شهر و نیاز شهروندان با مساحت فضاهای شبز و پارک های موجود در نواحی شهر وجود ندارد. در نتیجه الگوی توزیع مکانی فضای سبز شهری در شهر خوی بین نیاز شهروندان به فضای سبز و وجود سطوح و فضاهای سبز رابطه منطقی وجود ندارد و نیازمند توجه، برنامه ریزی و مدیریتی شایسته است.

ارائه راهکار و پیشنهاد

براساس نتایج این پژوهش، پیشنهاد زیر به منظور بهبود وضعیت فضای سبز شهر خوی ارائه می شود:

-طراحی و احداث پارک ها و فضاهای سبز عمومی با رعایت سطوح کارکردی به ویژه در نواحی که وضعیت فضای سبز نامطلوب بوده و از نیازهای ضروری شهری می باشند.

منابع و مآخذ:

- ۱- اسمعیلی، اکبر (۱۳۸۱) تحلیل فضای سبز(پارک های شهری) براساس برنامه ریزی شهری نمونه موردی: مناطق ۱ تا ۸ تبریز، پایان نامه کارشناسی ارشد رشته برنامه ریزی شهری و منطقه ای، دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده هنر
- ۲- بهرام سلطانی، کامبیز (۱۳۷۰) کاربرد فضای سبز شهری در طرح های جامع و اصول طراحی پارک ها، مجله رشد آموزش جغرافیا، سال هفدهم، شماره ۲۵
- ۳- حاتمی نژاد، حسین و عمران زاده، بهزاد (۱۳۸۹) بررسی، ارزیابی و پیشنهاد سرانه فضای سبز شهری (نمونه موردی کلانشهر مشهد)، فصلنامه علمی - پژوهشی انجمن جغرافیای ایران، ساله ششم، شماره ۲۵
- ۴- حسین زاده، کریم (۱۳۷۲) کاربرد فضای سبز شهری در طرح های جامع و اصول طراحی پارک ها، مجله ی رشد جغرافیا

- ۵- حیدری بخش، مرضیه (۱۳۸۷) بررسی طبیعی استاندارد پارک ها و فضای سبز شهر اصفهان با استانداردهای موجود (نمونه موردی : فضای سبز حاشیه زاینده رود)، پایان نامه ارشد رشته ی جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه اصفهان، دانشکده ادبیات و علوم انسانی
- ۶- سعیدنیا، احمد (۱۳۸۲) فضای سبز شهری، کتاب سبز شهرداری ها، جلد نهم، تهران، سازمان شهرداری ها و دهیاری های کشور، چاپ سوم
- ۷- ضرابی، اصغر و تبریزی، نازنین (۱۳۸۵) برنامه ریزی بهینه فضای سبز شهری، سبزینه شرق، شماره ۲۲، صص ۷۱-۵۳
- ۸- لقائی، حسنعلی (۱۳۷۳) برنامه ریزی و طراحی فضای سبز شهری، فصلنامه علمی فضای سبز
- ۹- مجنونیان، هنریک (۱۳۷۴) مباحثی پیرامون پارک ها، فضاهای سبز و تفرجگاه ها، تهران، انتشارات سازمان پارک ها و فضاهای سبز شهر تهران، چاپ اول
- ۱۰- محرم نژاد، ناصر و بهمن پور، هومن (۱۳۸۸) بررسی اثرات توسعه شهری بر فضای سبز شهر تهران و ارائه راهکارهای مدیریتی، نشریه علوم و تکنولوژی محیط زیست، دوره یازدهم، شماره چهار، صص ۵۳۱-۵۲۳
- ۱۱- محمدی، جمال، محمدی ده چشمه، مصطفی و ابافت یگانه، منصور (۱۳۸۶) ارزیابی کیفی نقش فضاهای سبز شهری و بهینه سازی استفاده شهروندان از آن در شهرکرد، محیط شناسی، سال سی و سه، شماره ۴۳، صص ۱۰۴-۸۸
- ۱۲- مشاورین فراقراز، ۷۱، طرح جامع شهرخوی
- ۱۳- معاونت آموزشی جهاد دانشگاهی (۱۳۸۶) اصول و قوانین برنامه ریزی فضای سبز شهری، تهران، انتشارات جهاد دانشگاهی
- ۱۴- مهندسین مشاور آمایش محیط (۱۳۷۲) اصول و قوانین برنامه ریزی فضای سبز شهری، تهران، انتشارات جهاد دانشگاهی